

Tyskland og Sverige: Vores naboer tager ansvar for Europa

af Uffe Østergård, Jean Monnet-professor og leder af Centret for Holocaust- og Folkedrabsstudier

Fredag 20. september før det tyske valg afholdt SPD sit afsluttende valgmøde i Dortmund. Det blev transmitteret i tysk TV. Gerhard Schroeder dominerede hele showet, der næppe var anderledes end så mange andre af slagsen. Bortset fra at svenske Göran Persson, der

havde vundet sit valg i Sverige ugen før, optrådte for at give sine tyske kammerater en hjælpende hånd. Han holdt sit indlæg på tysk. At dømme ud fra de små grammatiske fejl havde han tilsyneladende selv skrevet det. Men han både kunne og ville tale på tysk til de tyske kolleger. Det var en værdig europæisk gestus som fjører til status for denne politiker, der ved sin magtovertagelse blev opfattet som den ultimative lokalpolitiker (fra Malmø) med sans for tal og disciplin, men uden visioner.

Perssons indsats mindede om den første halvdel af 1900-tallet, hvor nordiske socialdemokrater havde livlig udveksling med det store moderparti i Tyskland. Det tyske arbejderparti leverede den teoretiske inspiration til programdebatterne og ledende socialdemokrater blev uddannet på tyske arbejderhøjskoler. Denne forbindelse blev afbrudt med nazismen og den tyske besættelse af Danmark og Norge. Men fortsatte i omvendt udgave ved at tyske socialdemokrater og enkelte kommunister fik asyl i Norden. SPD's leder i 1960'erne og første kansler Willy Brandt talte således flydende norsk og var norsk gift. Mange SPD'ere i efterkrigstiden talte svensk og en enkelt forsvarsekspert overraskede i 80'erne og 90'erne sågar danske journalister ved at tiltale dem på dansk.

Tyskland er et stort land i midten af Europa. "Das ruhelose Reich in der Mitte Europas" som mottoet lyder på en af de allerbedste tysklandshistorier ("Mitten in Europa", Siedler Verlag 1987). Modsat lykkedes det de skandinaviske lande at skifte position fra middelstore, rekordhøjt militariserede stater i 1600- og 1700-tallet til små, fredelige og socialt demokratiske nationalstater i Europas nordlige periferi i 1900-tallet. Ikke noget ringe resultat, hvad vi da heller har tradition for at lade omverdenen være i tvivl om, selv om den neutralisering der var forudsætning for denne heldige udvikling ret beset skyldtes et skifte i det internationale magtforhold omkring Østersøen. Rusland, Tyskland og den britiske flåde enedes om at dele overmagten mellem sig, således at de nordiske lande ikke behøvede et større forsvar, men kunne slå ind på den nationale velfærdsstats vej. Socialdemokratiske partier som skiftede fra klasse- til folkepartier blev instrumentelle i denne proces.

Det samme skete først i Tyskland efter det totale nederlag for den radikale, racistiske nationalisme i 1945. Resultatet blev at Tyskland i den kolde krigsperiode forsvandt fra det magtpolitiske landkort. DDR mislykkedes i sit forsøg på at realisere den kommunistiske drøm om en velfærdsstat på basis af en centraldirigeret økonomi og politiovervågning. Men Forbundsrepublikken blev føderal, velhavende og socialt demokratisk, omend for det meste styret af et kristent folkeparti. "Et kæmpemæssigt Danmark," har sikkerhedspolitiske iagttagere ofte sukket, når tyskerne nægtede at påtage sig ansvaret for at sikkerheden i det europæiske nærrområde.

At tyske vælgere og partier tænker på denne måde er beroligende og formentlig stadig en sen effekt af nazismen og nederlaget i 2. verdenskrig. Men hvorfor Sverige? Svenske vælgere er formentlig lige

så skeptiske overfor det europæiske samarbejde som de danske. Forskellen er først og fremmest at modstanden ikke har fået sig institutionaliseret med finansiering fra Europa-parlamentet som tilfældet er i Danmark. Alligevel er der i det svenske socialdemokrati en tradition for ansvarlighed overfor verden, der går helt tilbage til moderniseringen af Sverige efter Verdensudstillingen i 1930. Sverige som “the Second New Nation” efter USA, som den svenske kulturskribent Arne Ruth har døbt projektet. Det globale engagement i verden blev forbundet med neutralitet under 2. verdenskrig og den kolde krig. Toppen var Olof Palmes kritik af USA under Vietnam-krigen.

Siden gik den svenske model næsten fallit i slutningen af 1980'erne samtidig med at den moralske overlegenhed fik skrammer som følge af amerikanske jøders kritik af Sveriges samarbejde med det nazistiske Tyskland. Det er siden lykkedes Göran Persson at afvende denne kritik ved at stille sig i spidsen for et dybtfølt engagement i holocaust og racisme på nationalt og internationalt plan begyndende med en stor konference i Stockholm 27. januar 2000. Hans taktik ser ud til at være lykkedes ved den betingede valgsejr i år og hans optræden på den tyske europæiske scene i Dortmund 20. september. Tyskland og Sverige viser sammen vej for Europa. Spørgsmålet er selvfølgelig at det reelt er uklart hvor denne vej fører hen. Men som en berømt socialdemokratisk tænker Eduard Bernstein sagde i slutningen af 1800-tallet: “Die Bewegung ist Alles”, underforstået at målet, det socialistiske paradys, nok alligevel aldrig nås.